

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

Кафедра кримінального права

Лабораторія «Інновації у сфері кримінальної юстиції»

Одеський осередок ВГО «Асоціація кримінального права України»

КОНСЕРВАТИВНО-ЛІБЕРАЛЬНІ ІДЕЇ ОДЕСЬКОЇ ШКОЛИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

МАТЕРІАЛИ

Одеської науково-практичної конференції

24 листопада 2023 року

Видавництво
«Юридика»
2024

УДК 343.2/.7:340.123(477.74)(062.552)
К65

Відповідальний за випуск **Ю. Ю. Коломієць.**
Матеріали видано в авторській редакції.

Консервативно-ліберальні ідеї Одеської школи кримінального права : матеріали Одеської наук.-практ. конф. (м. Одеса, 24 лист. 2023 р.) / відп. ред. проф. Ю. Ю. Коломієць. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2024. – 252 с.

ISBN 978-617-8263-98-0

У збірнику матеріалів Одеської науково-практичної конференції «Консервативно-ліберальні ідеї Одеської школи кримінального права» відображено консервативні і ліберальні ідеї професорсько-викладацького складу кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія», аспірантів, студентів, школярів, які цікавляться проблемами сучасного кримінального права України, а також практиків, готових до співробітництва з науковцями.

Збірник розрахований на наукових працівників, викладачів, докторантів, аспірантів, студентів, практиків, небайдужих до кримінально-правової протидії кримінальним правопорушенням.

УДК 343.2/.7:340.123(477.74)(062.552)

ISBN 978-617-8263-98-0

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2024

Кулик Анастасія Валеріївна

Основи кримінальної політики протидії кримінальним
правопорушенням проти власності 140

Цибохін Олег Миколайович

Розвиток кримінальних заборон у сфері оподаткування
за КК України 2001 року. 146

Таратинов Юрій Миколайович

Девіантна поведінка в економіці 152

Альбещенко Олексій Станіславович

Застосування приватних військових компаній у сучасних
геополітичних процесах 158

Тарасенко Марія Леонідівна

Поняття вбивства у вітчизняній кримінально-правовій
доктрині: визначення, ознаки, тенденції розвитку. 162

Борисенко Дмитро Юрійович

Особливості реалізації принципу індивідуалізації
кримінальної відповідальності 167

Задорожна Єлизавета Володимирівна

Теорії причинного зв'язку в науці кримінального права 170

Єйникова Валерія Вікторівна

Амністія та помилування як аспекти реалізації
принципу гуманізму. 174

Ленюк Вікторія Артемівна

Відмежування групового порушення громадського порядку
від суміжних складів правопорушень. 178

Соколов Євген Максимович

Окремі аспекти кримінально-правової охорони цивільного
населення в умова збройного конфлікту. 182

Загнітко Анна Валентинівна

Вчинення колабораційної діяльності в період
воєнного стану. 186

РОЗДІЛ 3
ЛІБЕРАЛЬНІ ІДЕЇ ОДЕСЬКОЇ ШКОЛИ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Туляков В'ячеслав Олексійович

«Гумор» у публічному праві проти права гумору. 190

Кулик Анастасія Валеріївна
аспірантка кафедри кримінального права
Національного університету
«Одеська юридична академія»

Наукова біографія

У 2020 році здобула ступінь вищої освіти магістр Факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія». Цього ж року вступила до відділу аспірантури та докторантури Національного університету «Одеська юридична академія».

Наукові інтереси: кримінальна відповідальність за кримінально-протиправні у країнах, що належать до романо-германської германської правової сім'ї, економічні кримінальні правопорушення в Україні: порівняльно-правовий аналіз.

ОСНОВИ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ

Кримінально-правова охорона економіки завжди, незважаючи на політичний устрій, економічну модель та соціальну політику, виступає як одне з основних умов функціонування держави. Такі умови суттєво зростають у складні часи принципових загальних реформувань держави та у більш локальні, але не менш важливі корінні перетворення у державі, наприклад, в умовах воєнного стану або під час масових інфекційних захворювань. Всі ці загальні та більш локальні проблеми характерні і для України. Тому поруч з загально-організаційними заходами, які здійснює українська держава, певна увагу повинна приділятися і більш конкретним, але не менш важливим напрямкам. Протидія кримінальним правопорушенням проти власності виступає саме таким необхідним напрямком. Це пов'язано з тим, що ці правопорушення не тільки займають «провідне» місце у структурі кримінальних правопорушень. Також, ці правопорушення мають і значний змістовний

негативний характер тому що вони в певній мірі підривають основи економіки, дестабілізують ринкові відносини, негативно впливають на громадян, особливо схильних до скоєння протиправних діянь. Все це підкреслює, що увага щодо протидії таким діянням повинна завжди бути в переліку суттєвих заходів, які здійснює держава. Такі проблеми характерні для багатьох країн [1].

Для ефективної протидії цим кримінальним правопорушенням, така діяльність повинна бути побудована на основі системного підходу, продуманої кримінальної політики, яка повинна здійснюватися сумісно з іншими значними організаційно-державними заходами усунення суб'єктивних складнощів в економіці.

Це, в свою чергу, потребує сучасного переосмислення загальні положення сутності, змісту, поняття та напрямків кримінальної політики; з'ясування мети та завданням кримінальної політики протидії кримінальним правопорушенням проти власності; аналізу діючого вітчизняного кримінального законодавства про відповідальність за правопорушення проти власності та практику його застосування; основні наукові позиції з цього приводу; порівняльні дослідження вітчизняного та зарубіжного кримінального права у цій області та ін. Зупинимось на декількох основних положень цієї проблематики.

По-перше, потрібно враховувати, що поняття кримінальної політики об'єднує низку інших понять, які входять в це загальне поняття у якості невід'ємних складових [2, с. 121–125]. Це: кримінально-правова політика, кримінально-процесуальна політика, кримінально-виконавча політика ті ін. По-друге, саме кримінально-правова політика визначає по суті, зміст та спрямованість інших складових такої загальної політики бо саме цей напрямок первісно визначає об'єкт та предмет всієї кримінальної політики, яка спрямована на протидію кримінальним правопорушенням проти власності. Тобто, така політика створює необхідну правову базу для застосування не тільки кримінального, а і іншого законодавства, спрямованого на протидію таким правопорушенням [3, с. 80–85].

У зв'язку з цим, потрібно звернути увагу на положення, які на нашу думку, виступають основою такої політики. Від самого початку, потрібно визначити зміст, сутність, конкретні форми реалізації здійснення комплексного підходу до здійснення такої кримінально-правової політики на загальному рівні в сучасних умовах. Але, потрібно враховувати, що сучасна політика повинна, з врахуванням певних сучасних умов, здійснюватися на основі сталих (обґрунтованих) принципів, цілей, завдань основних засад загальної

кримінальної політики, продуманої діяльності державних органів. Така загальна та більш предметна політика повинна спиратися на продумані теоретичні теорії та погляди на таку діяльність щодо протидії суспільно небезпечним діям, реальному впливу на осіб, які вчиняють такі дії, дійсним профілактичним можливостям кримінального законодавства тощо. Все це повинно знаходити своє закріплення у традиційно-зрозумілих закріплення у кримінально-правових приписах.

Не виключно, що потрібне певне поживлення принципів кримінальної відповідальності, зокрема в напрямку – такої відповідальності за кримінальні правопорушення проти власності в сфері економіки. Це пов'язано з тим, що використання відповідних принципів в останній час має в певній мірі формальний характер.

Потрібно враховувати, це ще один суттєвий аргумент щодо не тільки виваженості, а й «обережності» розробки такої політики. Він полягає у тому, що мабуть саме завдяки положенням кримінального права, стають більш зримими ті принципові зміни, які відбуваються в Україні. Наприклад, дії, які в умовах планової економіки вважались господарським злочинами, зараз розцінюються як успішні види бізнесу [4].

Є і інші проблеми, які на перший погляд, можуть вважатися менш значними, але на нашу думку, така їх оцінка не відповідає необхідним вимогам приведення сучасного кримінального законодавства у відповідність з сучасним соціально-економічним розвитком нашої держави. Так, на нашу думку, потребує закріплення у Кримінальному кодексі України (далі КК) офіційного тлумачення поняття «викрадання», бо це поняття виступає родовим до визначення конкретних форм та видів викрадення, а в теорії і практичній діяльності виникають дискусії щодо його остаточно визначення. Неточності при його застосуванні може мати не тільки вплив на кримінальну відповідальність конкретної людини. В своїй сукупності такі дії, з «масовою» неточністю кваліфікації, мають свій реальний вплив на загальну оцінку ситуації з динамікою (або її відсутністю) у загальній картині вчинення суспільних небезпечних діянь у сфері економіки. Також необхідно погодити загальний термін «викрадання» з діями проти власності, яке визнається як шахрайство. Якщо, характеризуючи крадіжку або розбій, законодавець закріплює, що то є викрадання, вчинене шляхом таємного чи відкритого викрадення, то у шахрайстві такого підходу до визначення цієї форми викрадання немає, а «просто» вказується «заволодіння чужим майном...». Хоча, на нашу думку, більш узгодженим було б закріплення у диспозиції

«Викрадення шляхом обману чи зловживання довірою». Таке ж положення складається і в законодавчому закріпленні форм викрадення у ст. 191 КК, а саме: привласнення, розтрата, заволодіння шляхом зловживання службовим становищем.

Окремої уваги заслуговує використання законодавчої техніки при закріпленні положень, які встановлюють або удосконалюють кримінальну відповідальність за кримінальні правопорушення проти власності. При цьому потрібно звернути спеціальну увагу на єдине використання сталих положень законодавчої техніки при встановленні, змінненні, удосконаленні змісту і тексту норм про кримінальну відповідальність за кримінальні правопорушення у сфері економіки. У всякому разі використання законодавчої техніки може мати різні варіанти, але які, за великим рахунком, повинні бути поєднанні.

Вище вже вказувалось на необхідність закріплення «зрозумілого» законодавчого визначення поняття «викраденні». Але є і інші напрямки якісного використання такої техніки. Це, наприклад, необхідність продуманого підходу до тексту кримінально-правової норми та статті КК. Вимоги, в загальному плані єдині, але все ж потребують своєї диференціації. При аналізі кримінально-правової норми потрібно чітко «виписати» диспозицію кримінального правової норми та її санкції. Кожне з таких визначень повинне бути необхідним чином обґрунтовано та чітко закріплено. Необхідно враховувати, що кримінально правова норма це закінчена позиція законодавця стосовно визначення кримінально протиправного посягання та тих примусових державних наслідків, які «слідують» відносно особи за вчинення нею заборонних діянь. Тому діяння і санкції повинні бути якісно визначення не тільки, так би мовити, «самі по собі». Вони повинні представляти єдиний державний засіб реакції на кримінальне правопорушення проти власності.

Такі ж умови повинні існувати і при конструюванні декількох кримінально-правових норм у структурі статті КК. Так, частина перша в такій (будь-якій) статті, це основний склад кримінального правопорушення. А вже наступні кримінально-правові норми це законодавчі приписи, у яких вказується кваліфіковані (обтяжуючи) ознаки відповідного діяння. І тут повинна бути відповідна продуманість таких положень, їх взаємозв'язок та взаємопогодженість та ін. Це, як вже вказувалось, повинно надавати необхідної якості кримінально-правовому законодавству, як необхідній умові здійснення кримінально-правової політики, зокрема, та кримінальної політики в цілому.

У зв'язку з тим, що кримінально-протиправні посягання несуть реальну соціальну шкоду та виступають діянням, суспільна небезпека яких визнається у всіх країнах, цікавим є вивчення зарубіжного досвіду змістовно-нормативної організації кримінально-правової політики. В цьому напрямку, корисним може бути досвід будь якої країни, але, на нашу думку, найбільш корисним є досвід германської правової сім'ї, в зв'язку з тим, що багато років тому, ми, в усякому разі в рамках кримінального права, сприйняли саме цей напрямок функціонування кримінального права. Причому, це може бути аналіз не тільки стану правової регламентації кримінальної відповідальності за протиправні діяння проти власності. Це, може бути, особливо в рамках цієї публікації, у якій мова йде про кримінально-правову політику, увесь механізм кримінального правового регулювання таких процесів [5], загальні процеси їх «різного» галузевого регулювання тощо.

Можливо, потрібно розробити цілеспрямовану програму кримінально-правової протидії кримінальним правопорушенням у сфері економіки, у якій би знайшли своє закріплення такі і інші необхідні положення. Така концепція може мати як розширений так, в певній мірі, і звужений характер. Розширений характер повинен передбачати низку значних заходів політичного та соціально-економічного характеру, які застосовуються поруч, а можливо, «раніше», кримінально-правових заходів. У такому випадку, така концепція буде мати дійсно державно-комплексний характер. Більш звужена, у своєму змістовному виразі концепція, буде включати правові, в основному, кримінально-правові заходи протидії таким вчинкам. Кожна з таких концепцій має свою доцільність в сучасних умовах і тому не виключно, що повинні бути розроблені обидві такі концепції.

Список використаних джерел

1. Буркаль В. С. Протидія транснаціональній організованій злочинності у сфері економіки: автореф. дис. канд. юрид. наук. Університет державної фіскальної служби України. Ірпінь, 2019. 24 с.
2. Стрельцов Є. Л. Сучасна кримінальна політика: правова регламентація. *Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі заходи попередження злочинності* : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. 25 лист. 2022 р. Одеса : ОДУВС, 2022. 257 с.
3. Стрельцов Є. Л. Сучасні основи кримінальної політики Європейського Союзу. *Кримінальна політика Європейського Союзу та України: проблеми інтеграції* : збірник тез науково-практичної інтернет-конференції

(28 листопада 2022 року, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, юридичний факультет). Харків, ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2022. 145 с.

4. Стрельцов Є. Відповідальність за спекуляцію при капіталізмі: міф або реальність? *Юридичний Вісник України*. 2016. 26 серп. – 1 верес. С. 12–18; Стрельцов Є. Л. Про значення *malum prohibition* та *malum in se* у визначення суспільної небезпеки та протиправності. *LexInform*. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/pro-znachennya-malum-prohibition-ta-malum-in-se-u-vyznachenni-suspilnoyi-nebezpeky-ta-protyppravnosti/>
5. Собко Г. М., Мох Т. П. Розвиток європейської та вітчизняної наукової доктрини та правозастосування щодо діяльності органів кримінальної юстиції. *Київській часопис права*. 2022. № 4. С. 171–177.

Ключові слова: кримінальна політика, кримінально-правова політика, кримінальне правопорушення, кримінальне право, кримінальна відповідальність.

Key words: criminal policy, criminal law policy, criminal offense, criminal law, criminal responsibility.

Науковий керівник:

Стрельцов Євген Львович – доктор юридичних наук, доктор теології, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України, повний кавалер ордена «За заслуги», зав. лабораторії «Інновації у сфері кримінальної юстиції» Національного університету «Одеська юридична академія».